

alakító és bomlasztó erők, a tömegsírokba, meggyalázva eltemetettek emléke, az „illegalitásba vonult erdélyi fejedelmek” nyomába szegődő titkosszolgálatok? Hogyan nyernek értelmet a szöveg egészének összetett tér- és időszerkezetében, s mindennapjaink egy-egy pillanatában, amikor nem olvasóként, befogadóként szembesülünk velük?

Könnyen elragadtathatja magát az olvasó, lehangoló párhuzamot vonva a szöveg és a mindennapi valóság között. A természetes környezetükből kiragadott struccok semmivel sem tűnnek furcsábbnak, mint egykor a magyar gyapot vagy a saját árnyékán átugrani kívánó „pannon puma”. S noha tudjuk, „Európa minket irigyl”, ebben a kinyílt világban itt maradtunk visszavágott szárnyakkal, abban a reményben, hogy talán megtanulhatunk repülni, s szabadok leszünk újra (vagy először). Innen nézve nem vigasztaló, hogy vannak vidékek, ahol még hidegebb van, ahonnan hozzánk érkezőnek „költöző madarak”.

A paródia néha példázatba vált, legyen az egy mikroközösség szétzilálása, pártokra bomlása, vagy a konfekciós élet és végzet kérdése. Noha valamennyi feljegyzésben találhat az olvasó egy (vagy több) szentenciózus mondatot, sem a részek, sem az egész nem válik didaktikussá. Ennek oka a kiszámíthatatlanság. Szépen megfér egymás mellett a bevásárló-turizmus és a szabad akarat, a vallási

türelem és a világegyetem keletkezése, mint ahogy egy mondatban Petőfi és a Pókember. Ahogy a történetbeli struccok többsége megszokta a rabságot, elfogadta a „szótörő órát”, definiálta saját közösségét csürhének, úgy válik természetessé minden agyrém. Kevésnek tűnik a szójátékok iróniája, a gügyögés (pogi, ropi, mogyi, szotyí) elmegyilkos jelenségének paródiája, burjánzik, elszabadul, kiárad az örület, a poén, a keserűség.

„A világ nem más, mint egy sztori”, mely egy tiszta lelkű strucclány görbe tükrében akár így is alakulhat; összegződhet egy ilyen szép kivitelezésű, fordulatos, igényes, kacagtató könyvben, amely, mint egy karikatúra, felnagyítja a domináns vonásokat. S hogy ezek a vonások mégsem olyan mókások? Egy kedves barátom egy szóban foglalta össze olvasatát: *szomorú*.

EKLER ANDREA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2007,*
246 oldal, 2690 Ft)

BALOGH ROBERT:

Schwab diariom

Balogh Robert kötete az a betűkbe öntött sötétkamra, ahová az igaziakkal ellentétben bárki beléphet – akár a képelőhívás percében is. Régi fo-

tókkal illusztrált könyv, gondoltam, mesekönyv lehet (ha az nem, hát művészeti vagy ismeretterjesztő), esetleg szájbarágós, zsebkendőt követelő regény. Úgy tűnik, egyik sem. Bár szépirodalmi műben elsőre szokatlannak tűnnek a fekete-fehér képek, amelyeket az író csíptetett a szöveg mellé, itt mégis szerencsés módon egészítik ki egymást a családi fotók és a sváb történetek.

Nem mindig egyezik a fantáziánk és a fényképek világa, így rám is ambivalensen hatottak a novellák mellett vigyázzban álló óramák és ópapák képei. Miattuk ki is dobhattam fejemből azokat a szereplőket, akiket az első oldalakon megrajzolt képzeletem. A családi képek hatására valahogy személyesebben közelítünk a novellákhoz: megszűnik az a józan távolság, ami általában megvan egy történet és az olvasó között.

Még inkább személyessé teszi a kötetet, hogy az első novellafüzér – a *Der letzte Schwabe* – elbeszélő jórészt második személyhez beszélnek, így mi is unokává, dédunokává, fiúvá, lánnyá válunk. Valakiké, akik a képek óramáinak, ópapáinak meséi révén átéljük a sváb család kitelepítését a II. világháború után. Szokatlan, ritkán feldolgozott téma ez az Auschwitzról vagy más világháborús sorsokról szóló történetek dömpingjében. Ennek ellenére – vagy éppen

ezért – rendkívül egyszerűen írja meg Balogh a vagonok útját. Minden érzélgősség nélkül. Talán úgy, ahogyan akkor lehetett: félóra alatt összekapcsolni, menni, túlélni. Idegennek számítani Magyarországon – németként, és elköltözni, letelepedni Németországban – magyarként.

„Hová mentek a marhavagyonok? Valamikor a frontra, valamikor a légerekbe. Valamikor mindent és mindenkit fel akartak rá tenni.” A világ története továbbhaladt, az unokáknak már saját történetük és

fájdalmuk van; betegen eljutni az ágytól az ajtóig éppoly nehéz, mint hazajutni gyalog Németországból. Csak közben elmúlt egy világ, egy generáció. „És nem a vagonok miatt, ahova a zsidókat passzírozták, oda a lengyeleket, oroszokat,

szlovákokat, szerbeket, franciákat, görögöket, örményeket, albánokat, cigányokat és még ki tudja kiket... De nem emiatt múlt el az a világ. Egyszerűen elmúlt. Vége lett... Vorbei. Alles vorbei.”

Nemcsak a *Der letzte Schwabe* ér véget a „minden elmúlik” filozófiájával; az egész kötetet keretbe foglalja a múlt érzelmek irányíthatatlansága és megmagyarázhatatlansága. Értéke pedig pont abban áll, hogy nem is tesz rá kísérletet a szerző, hogy azt az érzést írja le hatásvadászón, hosszan, ami egy szóban is

benne lehet. A *Gruppenbild mit* című részben például ezt olvasom: „Furcsa érzés. Nem nehéz, csak olyan semleges. Nem patetikus, felindult, vagy félelmetes, nem lehet néven nevezni, még érezni is alig lehet...” Lényegében a kötet is ilyen. Nem nehéz, csak megindító, patetikus. Ilyen, mert nem akar ilyen lenni. Egyszerű, nem megindítani vágyó stílusával félelmetes.

Néhány értelemben kilóg a kötetből a *Mindenek szíve*. A sváb témától független, és stílusa miatt is jobb lett volna talán, ha egy másik könyvben talál helyet. Balladaszerű írások, inkább a halálról, mint a konkrét történetekről. Tulajdonképpen rémálmok, amik nem illenek a *Der letzte Schwabe* és annak dramatisztikus változata, a *Vagonok* című írások közé.

Ezt leszámítva a kötet tiszta, jól szerkesztett, éppúgy, mint az egyes novellák, vallomások. Keretében a történetek összekapcsolódnak, de csak annyira, mint a fejezetek melletti képeken látható óralapokon a számok: hat órát mondunk, anélkül, hogy hozzátennénk, egy órája öt volt. Az ötös számmal kezdődik a könyv, de a kört a kötet végén már a tizenkettes zárja le. A mutató az óralapon végigért, a történet lezárult a leszámítottak megőrzött vagy lassan halványuló emlékeivel. Közben „pedig tényleg nem történt semmi”, csak bezártuk a kopott családi képek dobozát, és a régiek irán-

ti érzések maguktól oda vezettek, „ahova kellett”.

DÉRI ESZTER

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2007,
164 oldal, 2500 Ft)

HÁY JÁNOS:

A gyerek

A „gyerek” összoként számtalan dolgot, emléket, élményt idéz fel. Lehetünk szigorú távolságtartók, akkor egyszerű kor meghatározást értünk alatta. Szociálisan érzékenyek, ekkor egy családon, közösségen belül a fiatalabb(ak) megnevezése juthat az eszünkbe. Definíciót is keríthetünk hozzá, ha van némi beteges vonzalmunk a didaktika iránt, s szeretjük a biztos, földközeli dolgokat: a gyerek olyan ember, aki még nem felnőtt (annál tehát nyilvánvalóan kevesebb). Ha spirituálisabb meghatározást keresnénk, azt mondhatnánk, a gyerek a folytonosság, az új élet, a remény, a múlt és a jövő összekapcsolódása, a valahonnan valahová tartás manifesztuma, hisz mindenki volt gyerek, minden nemzedék után jön a következő stb.

Ahogy azonban egyetlen, látszólag súlytalan gesztusként Háy János odateszi e szó elé a határozott névelőt, valami megmozdul: megteremt egy minden eddigi megközelítést elnyelő,